

PONDELOK: 16.3.2020 – Slovenský jazyk

Názov témy: **Slovesný spôsob** (pokračovanie)

Opakovanie:

Tvarmi slovesa možno vyjadriť tri slovesné spôsoby: **oznamovací, rozkazovací, podmieňovací**

Tvorenie podmieňovacieho spôsobu

a) podmieňovací spôsob prítomného času:

sloveso v minulom čase + častica by – cestoval som + by = cestoval by som
– kúpili sme + by = kúpili by sme

b) podmieňovací spôsob minulého času:

sloveso v minulom čase + častica by + sloveso byť v minulom čase (bol, boli)
– kúpili sme + by + boli = boli by sme kúpili
– cestoval som + by + bol = bol by som cestoval

Úloha č. 1:

Vytvor z daných slovies v neurčitku podmieňovací spôsob v prítomnom aj v minulom čase.

naučiť sa, nosiť, ozvať sa, pátrať, píliť, silnieť, smútiť, škriabať sa, tušiť, otvárať, tešiť sa, trpnúť, uhádnuť, ujsť, váhať, začať sa, získať, žasnúť, pracovať, kúpať sa, neodvrávať,

Úloha č. 2: Vytvor daný tvar slovesa od neurčitku slovesa:

- a) plávať(1. os., mn. č., prít. čas, podm. sp.) –
- b) umyť sa (2. os., jed. č., prít. čas, rozkaz. sp.) -
- c) spýtať sa (3. os., jed. č., bud. čas, oznam. sp.) -
- d) žehliť (2.os., mn. č., min.čas, oznam. sp.) -
- e) vykopať (3.os., jedn.č., bud. čas, oznam. sp.) -
- f) vyť (3.os., mn.č., prít.čas, pod. sp.) -
- g) cúvať (2os., jedn.č., prít. čas, rozkaz. sp.) -
- h) polievať (1.os., mn.č. min.čas, pod. sp.) -
- i) sadnúť si (2.os., mn.č., prít. čas, rozkaz. sp.) -
- j) prísť (3. os., jedn.č., min. čas, podmieň. sp.) -
- k) nakupovať (1. os., jedn.č., prít.čas, oznam. sp.)

UTOROK: 17.3.2020 – Slovenský jazyk

Názov témy: **Slovesné tvary**

Jednoduchý slovesný tvar - sloveso sa skladá z jedného slova – píšem, vidíš, učíte...

POZOR !!! Jednoduchý slovesný tvar majú **aj zvrátne slovesá** - smiať sa, báť sa...

Zložený slovesný tvar - slovesá sa skladajú z dvoch a viac slov – budem písať, prišiel by, bol by čítal, chceli sme sa smiať...

POZOR !!! Zložený slovesný tvar majú **aj slovesá minulého času** v 3. osobe sg. a pl. – robil, kreslili

Úloha č. 1: K slovesným tvarom napíš, či ide o jednoduchý alebo zložený slovesný tvar:

budeme pripravovať –

chodili by sme -

snívame-

bojím sa –

nebúchaj! -

rozmyšľal som -

spievali -

blýska sa -

hodil by si –

Úloha č.2: Vypíš slovesá a urč ich gramatické kategórie. (osoba, číslo, čas, spôsob) + plnovýznamové/ neplnovýznamové, zvrátne/ nezvrátne, jednoduchý/ zložený slovesný tvar

Pevnosť vraj postavili v časoch tureckých nájazdov. Veľmi by som sa chcel na neho podobať. Vyhovovali by vám tieto nové podmienky? Prídeme až zajtra popoludní okolo 4-tej. Sestrina spolužiačka Marta by sa vrátila už včera, ak by bola stihla posledný vlak. Nezapadnite na svoj sľub! Obzri sa dozadu! Sklamala ťa? Bol by som zaspieval pesničku. Večer si zatancujem valčík. Pomaly si umýva ruky. Michal sa začal venovať modelárstvu minulý rok.. Spoločne budeme pracovať na modeli vlaku. Musíme si kúpiť aj knihu o historických vlakoch. Nesmieme zabudnúť na lepidlá i farby.

STREDA: 18.3.2020 – Literatúra

Názov témy: **Fraňo Kráľ – Čenkovej deti** (doplnkové čítanie)

Úloha: Prečítaj si prvé dve kapitoly (Rozprávka pri jazierku, Roztomilý chlapec) z knihy Čenkovej deti.

Fraňo Kráľ: Čenkovej deti

Rozprávka pri jazierku

ZAČNIME VEČEROM. Tiene súmraku pochovávajú práve obrysy tatranských grúňov. Sypú sa do údolí, valia sa na les a nebyť plameňov blčiacej vetry, sotva by sme už videli miesto, na ktorom sa chceme zoznámiť s Miškom, Hankou, Paľkom, Evičkou a s ich matkou Zuzanou Čenkovou.

Je to rozprávkové zákutie v lesnej húštine. Neďaleko Tatranskej Lomnice smerom na Smokovec odbočuje od Cesty slobody na juh skromný chodníček, ktorý nás ta zavedie: keď sa ním pustíme, zamoce nás najprv do niekoľkých zákrut v síhline popri žblnkotajúcej bystrinke. No sotva urobíme tristo krokov, chodník nám doslúži. Pred očami zredne les, zaligoce sa hladina tmavého jazierka a z úbočia za jazierkom zafľočne na nás ošumelá pivnica.

Pred pivnicou zápasia práve plamene ohňa s tmou nastávajúcej noci. Na pažiti okolo vetry hoví si rodina Čenkovcov. Na pahrebe v hlinenom hrnci blboce dovárajúca sa plávková polievka a na ražňoch sa zviňajú škvŕčiace hríby. To sa pripravuje večera pre päť hladných žalúdkov.

Je čarovný večer jedného z dní, aké máva koniec leta. Kŕkavá žaba odrieka na jazierku posledné slová svojich uspávajúcich otčenášov a les sa prepadá v tichu. To je čas rozprávok. A pretože život Čenkovej deti je tvrdý a že ich mladosť nepozná čary, začína Zuzana Čenková rozprávať rozprávku ozajstnú. «Hej, deti. Len pred nedávnom, pred krátkym polrokom, žil ešte v neďalekej hájovni hájnik so ženou a štyrmi deťmi. Bol to dobrý človek. Mal svoju rodinu veľmi rád. Lopotil sa od rána do noci, len aby ju čo najlepšie uživil. Vykonal svedomite svoju službu a pracoval hodne i okrem toho, lebo služba len veľmi málo vynášala. Zaručovala mu byť v hájovni, smel si nabráť v lese dreva, koľko pre svoju domácnosť spotreboval, a mohol si chovať kravu na tráve, čo rastie v priekopách popri ceste. To bolo všetko. Za to však bol mnoho povinný. Musel sa starať o les. Strážiť lesné ovocie. Chrániť zverinu. Zakladať pre ňu soliská po horách a vykopávať studničky. A popri iných ešte ťažších povinnostiach musel byť každú chvíľu pripravený za honca na poľovačku. A to bývalo často. Či v zime, či v lete; či v čase, či v nečase. Keď si páni z dlhej chvíle zmysleli na hon, už musel byť pripravený. Bolo to ukrutné. A najukrutnejšie v poslednú zimu, keď ho štvili niekoľko dní nepretržite, až padol skrehnutý a vysilený. Následok bol zápal pľúc, prudká horúčka a o niekoľko dní potom smrť.

Hej, dobre nám bolo, kým žil! Hoc bieda bola, hoc nedostatkov bolo i vtedy dosť, predsa to len nebolo také zlé ako teraz. No sotva dodýchal náš dobrý otec, pristáhol sa do hájovne nový hájnik a my, žobráci, pretože si otec vraj sám zavinil smrť, museli sme zviazať uzlíček a ísť. Ešte aspoň, že ten nový hájnik má kus srdca a že nám dovolí na povalôčke tejto opustenej pivnice cez leto bývať! Že môžeme sa tu aspoň na noc ako lesná zver do svojho brloha utiahnuť! Hej, spokojní sme aj s tým! Ja chodievam do hotelov schody drhnúť a dostanem kuchynských odpadkov, že obedujeme ako grófi; vy zasa beháte lesom, zbierate raždie a huby, že nám môžu závidieť naše večere a večery všetky rozmazané pánčatá niekde na pohovkách, ktoré o takýchto čarovných dobrodružstvách len pri rozprávkach snívajú. Ale nepôjde nám to už tak dlho. S miznúcim letom mizne i panstvo z letovísk a ja mám zo dňa na deň väčšiu obavu, že už nebude pre mňa dosť roboty v hoteloch. S miznúcim letom stráca sa i množstvo lesných plodov a vy zo dňa na deň navraciate sa s prázdnejším košíčkom. Čo bude s nami naďalej? Kde sa uchýlime na zimu? Kto sa postará o nás? Naše remeslá nás

zakrátko neuživí. Musíme sa obhliadnuť po iných. Naučiť sa... Čomu? Kradnúť? Žobrať? Dobre, budeme sa učiť žobrať! Paľko, ty zajtra skúsiš. Postavíš sa hneď ráno k ceste a budeš prosiť. Hádám sa zmilujú nad tebou. Si malý, dobrý a pekný chlapec. A teraz poďme spať. Polievku a hríby ste pojedli. Dobre. Dobrú noc...»

Ozajstná rozprávka prechádza do skutočnosti. Z vaty poletujú posledné iskričky. Strecha pivnice sa škerí rozzeveným otvorom na povalôčku. Tam líha na handrách päť ľudí. Päť božích obrazov. Päť slobodných občanov. Päť žobrákov. Päť výkričníkov do tupých svedomí. Päť otáznikov budúcnosti. –

Dobrú noc...

Roztomilý chlapec

ŠÍPKOVÉ RUŽE kúpu sa v pramienkoch rannej rosy. Nad lesom víta vták východ slnka. Na lešenia novostavieb vystupujú nezrelí chlapci a dievčatá s prvými nošami malty. Z hotelov uberajú sa páni, panie a buldogy do parkov na ranné prechádzky. A v priekope pri ceste skromne žobre štvorročný Paľko: «Pjosím kojunu...»

A samá nespokojnosť... Šípkové ruže chceli by viac lupienkov, aby sa vyrovnali ružiam záhradným. Vták túži po krajšom hlase, aby ešte viac očaroval. Chlapci a dievčatá stenú pod ťarchou noší. Dámam a pánom protiví sa Paľkovo žobranie. Buldogy nenávidia zlaté retiazky. A Paľko svoj hlad. «Pjosím kojunu... pjosím. Som hladný...»

«Ejha, a to je veru veľký pán, ten malý žobračik! On chce len koruny! A nebol by ti dobrý takto i šestáčik?»
«Pjosím šestáčik... pjosím...»

«No, dám ti ho, keď budem mať drobné,» povie láskavý pán a poberá sa za svojou družinou.

«Pjosím šestáčik... pjosím...»

«Šestáčikov nemáme. Ale ak si hladný, dáme ti chleba a salámy. Chceš?» «Pjosím chleba, pjosím salámy, hladný som...»

A Paľko drží v rukách okruštek a veselo zahryzuje. Okolo neho stojí kruh invalidov, ktorí sú tu v sanatóriu v neďalekých Tatranských Matliaroch na liečení. Liečia sa z tuberkulózy, ktorú im spôsobila vojna. Každý z nich drží v ruke balíček chleba a salámy, čo práve dostali v jedálni pri raňajkách na predobed.

«Máš mamičku?»

Paľko prikyvuje hlavou, lebo pre plné ústa nemôže hovoriť.

«A máš aj bratov a sestry?»

Paľko zas prikyvuje.

Invalidi pozerajú jeden na druhého. Sem-tam zaleskne sa oko a zradná slza stečie tvárou. Hádám spomínajú na svoje biedne deti doma, ktoré tiež hladujú. «A otca máš?»

Paľko vrtí záporne hlavou.

Tu pristupujú invalidi jeden po druhom a každý skladá svoj balíček chleba a salámy do Paľkovho náručia. Chlapec sa blažene usmieva. Už má plné náručie.

Už viac ani neunesie...

«Tak,» a invalidi so sklonenými hlavami odchádzajú.

«Ej, ej, ej, ej,!!» poskakuje si Paľko s nákladom a ponáhl'a sa chodníčkom popri ceste domov, do pivnice.

«Áno, manžel môj drahý, toho chrta mi musíš kúpiť! Veď si len spomeň, ako krásne to bývalo na prechádzkach, kým nám chudáčik Frico žil! Aké milé to bolo zvieratko a aké vd'ačné stvorenie! Len čo si naň pomyslím, slzy sa mi tisnú do očí. Musím mať zaň náhradu!»

«Ale, miláčik môj, veď vieš, že by som ti vd'ačne urobil po vôli, keby som sa zas neobával ľudských rečí. Pováž len, čo by na to povedali moji robotníci, ktorým sa každú chvíľu vyhováram, že mám i ja biedu. Čo by si o nás pomysleli, keby sme chovali chrty a angorské mačky, zatiaľ čo ich deti hladujú?» «Ale daj mi s tým pokoj! Čo ma je po ich povedačkách?»

«No, nie tak, žienka. Viem, že ti je smutno v živote, že nemáme deti. Veď i mne, čím viac starnem, tým viac chýba nejaký ten synček alebo dcéruška. Ale pozri, čo keby sme si vzali za svoje niektoré z osirených alebo opustených deťúreniec?»

«Nejaké usmrkanča, ufúľanča, zasoplenča špinavé, nie?»

«Nie, veď niektoré deti sú i pekné, keď sa umyjú. Aha, hľad' len, i tu ide oproti nám krásny rusovlasý parobček. Len pozri, pozri, aký je roztomilý s tým svojím bremenom!»

«No, ten by sa mi páčil! Kúpiš mi ho?»

A Paľkovi zastupuje chodník pán továrnik so svojou paňou...

«Jaj, už nevjádzem!»

«A kde sa ponáhľáš, chlapče?»

«Domov.»

«A čiže si?»

«Náš.»

«No hej, ale ako ťa volajú?»

«Pajko.»

«A tvojho otecka?»

«Tí umjeji.»

«Umrel? Hm. A kde býva mamička?»

«Tam,» ukazuje Paľko do lesa smerom na pivnicu.

«Ale veď tam niet nijakého domu!» A pána továrnika začína vec viac a viac zaujímať. «Vezmeš nás so sebou domov?»

«Hej, jen si tjochu oddýchnem.»

Pán sa usmieva a usmieva sa i pani. Pomáhajú Paľkovi zbierať balíčky zo zeme, ukladajú mu ich zas do náručia a už sa aj uberajú zákrutami chodníčka popri bystrinke za Paľkom k jeho domovu.

«Tu je bajinka, skočte, takto!» ukazuje Paľko a poučuje svojich hostí.

«Ten je roztomilý! Kúpiš mi ho? Kúpiš? Oj, kúp, kúp, ja sa budem s ním hrať ako s mačiatkom! Nechcem už chrta, aj angorské mačky môžeš popredať, len mi toho chlapčeka kúp!» šepká manželovi roztúžená pani továrnička...

«No, už sme doma,» zastavuje sa Paľko pred pivnicou a zosýpa náklad na zem. «Ako? Tu? Vari tu len nebývate?...»

«Ba veju, tu. Tu bývame. Aj mama, aj Miško, aj Hanka, aj majú Evička, aj ja.»

«Ale, ale...» jachcú zarazení Paľkovi hostia. «No, a kde máš mamičku? Zavolaj ju!»

«Nie sú doma. Pjídu jen na obed. Išji do hoteja schody djhnúť.»

Dáma sa díva na hodinky. «Je pol jedenástej. Mohli by sme počkať.»

«Dobre. Zatiaľ si prezrieme toto čarovné zákutie.»

«Paľko, neukázal by si nám, kde spávate?»

«Ba hej. Tuto,» ukazuje Paľko od strechy pivnice roztvorenými dvierkami na štíte.

«A to si ani nezamykáte – či – či – áno – áno – načo by ste zamykali, veď na tú hromádku sena a handár sa iste nikto neulakomí...»

Naraz počuť z lesa detský krik a plač.

«Čo to?»

«To náš Miško a Hanka a Evička sa navjacajú z hoji,» vysvetľuje Paľko, podskočí, a už je medzi stromami v ústrety svojim súrodencom.

Mišo má na chrbte batoh raždia. Hanka poldruharočnú Evičku a obaja okrem toho nesú v rukách uzlíky s hubami. Evička plače, že je hladná a že s ňou pred chvíľou spadla Hanka, keď sa potkla na peň.

«Ste hladní, však? A ja vojačo mám!»

«Čo!»

«Vojačo... Vojačo... Háčajte!» vyzýva Paľko, bežiac k hromade svojich balíčkov, aby ich nejak zakryl. No jeho dlane sú primalé, a preto je Mišovi ľahko zistiť cez priesvitný masný papier obsah balíkov.

«Ej, daj mi jeden... Daj nám jeden...»

«Dám, aje jen jeden! Ostatné dám mame, keď pjdú!»

Deti si sadajú na trávnik. Každé túžobne očakáva, kým Paľko rozbalí balíček. Nevšimnú si, že sa na nich díva štvoro vyjavených cudzích očí. Ved' ony sú tu doma! A Paľko rozbaľúva. Akosi mu to nejde. Ruky sú ešte neobratné. Ale oči žiaria šťastím. Je pyšný, že môže byť chlebodarcom. Povznesene podáva úlomky chleba a kolieska salámy svojim súrodencom.

Deti jedia, žujú, hlcú a ani nespozorujú, že stojí nad nimi už ich matka. Navrátila sa prv ako obyčajne. Díva sa smutne, zadumane. V rukách drží rožky zástery. V nej má okrušky uschnutého chleba, neohryzené koštiale a zvyšky iných jedál. To je jej posledný zárobok. Zajtra už nepôjde do roboty. Už ju nepotrebujú. A preto sa tak smutne díva na svoje štyri deti. Ani si neuvedomuje, že ony sú teraz šťastné, pretože prehltnú práve chutný pokrm. Je ustaraná, zúfalá, lebo v jej mozgu víri hrozná otázka: čo ďalej? Čím nasýti zajtra hladné žalúdky? Čím pozajtre? Ach, život, život!... A tá hnusná nespravodlivosť v ňom! Prečo jej deti majú hladovať, keď inde je prebytok? Ale ved' nehladujú... Hľa, ako sa sýtia... Ako sa blažene usmievajú... Aké sú šťastné...

«Deti! Deti moje!...»

«Aha, mama! Už ste prišli?»

«Prišla... A čože to jete? Kto vám to dal?»

«To som ja pjiniesoj,» chváli sa Paľko.

«Ale odkiaľ? Kto ti dal?»

«No, tí ujovia tam v Matjajoch...»

«Invalidi,» vysvetľuje pán továrnik a približuje sa z ústrania, kde pozoroval dosiaľ so svojou paňou celý rodinný výjav, aby sa teraz mohol zapliesť do rozhovoru. «Áno, invalidi mu to iste dali... Tí sa tam liečia z tuberkulózy...» A tu sa zarazí, aby po chvíli vykrikoval: «Preboha! To by ste nemali dať jesť tým deťom! Ved' tuberkulóza je nákazlivá choroba! Nakazia sa... Ochorejú...» «Nedajte im to!» zakazuje pani továrnička. «Dajte im radšej mliečka, hovädzej polievky im navarte, krupicovej kaše, alebo...»

«Alebo?» pýta sa uštipačne Zuzana Čenková.

«Nuž, hoci nejaký iný pokrm, zdravý pre deti...»

«Alebo – koštialov na ohryzanie. Sú dobré, včerajšie, ešte nesmrdia...» ironizuje zúfalá matka. «Deti, jedzte, najedzte sa! Dnes ešte máte čoho!...» a sype obsah zástery na pažiť.

«A zajtra?»

«A zajtra? Na pašu ich vyvediem...»

«Počujte, suseda, nerozhorčujte sa! My by sme vám chceli pomôcť...» «Dáte mi almužnu? Či ma naučíte kradnúť?»

«Ste bláznivá. Ved' s vami hovoríme vážne. Chceme, aby ste nám dali, či predali jedno dieťa... Paľka...»

Zuzana Čenková obracia zrak na továrniku. Meria si ho i jeho ženu od hlavy po päty. Pohľad má strnutý, svaly na tvári jej sťahujú trpkosť a z úst jej vylieta hrozný výkrik: «Hah, ktovie, kto ste a čo chcete urobiť s mojím dieťaťom!» «Ale, suseda, suseda, upokojte sa a dôverujte nám. Sme majitelia továrne z neďalekého mestečka L. Veď náš závod tam hádam i poznáte. Nemusíte mať nijaké obavy. Zmýšľame s vami úprimne. Sme majetní a bezdetní. Nuž chceli by sme si vziať nejakého chlapčeka za svojho. Veď ak nebudete chcieť, nemusí to byť práve váš Paľko. Je dosť chudobných detí a ľudí, čo nás poznajú, iste nám hociktoré z nich vďačne zveria. U nás mu bude dobre. Bude žiť v hojnosti a prepychu. Ostatne, ak neveríte, môžete sa i na vlastné oči presvedčiť. Ak sa vám páči, sadneme ešte dnes do nášho auta a o niekoľko minút sme všetci u nás. Nuž, chcete?»

«Nuž, no, veď... ja... ja...»

«My len preto, že Paľko sa nám veľmi zapáčil. A nechceme vám ho zadarmo. Dáme vám za neho tisíc korún.»

«Tisíc korún!... Predávam dieťa?...» Čenková si chytá hlavu do dlaní. «Nechápem... neviem...»

«No, len sa upokojte a premyslite si to... Ak súhlasíte, iste neobanujete.

O chlapca sa postaráme ako o vlastného. Odvezieme si ho ešte dnes a i vás vezmeme, aby ste videli, komu a kde si dieťa zverujete. Tak... Tu je tisícika...»

«Tisícika!... Paľko!... Odev... Obuv... Strava... Kde zarobiť? Kde vziať?... Zima príde... Hlad...»

Podlhovastá sivá štátovka dotýka sa chvejúcej sa mozolnatej ruky.

Paľko je predaný.

ŠTVRTOK: 19.3.2020 – Slovenský jazyk

Názov témy: **Opakovanie slovies**

Úloha č. 1: Vo vete vyhľadaj sloveso a urč všetky jeho gramatické kategórie:

- a) Boli by sme si to kúpili radšej v obchode.
- b) Nabudúce sa nám ozvi skôr!

Úloha č. 2: Dané sloveso „**učiť**“ daj do všetkých slovesných spôsobov (ozn., rozkaz., podm.) a časov (prít., min., bud).

Úloha č.3: Urč slovesný spôsob a čas použitých slovies vo vetách.

- a) Boli by sme prišli k starkej skôr.
- b) Umy si ruky teplou vodou!
- c) Preverili si turistickú cestu na mape
- d) Ako sa dostanem k najbližšej autobusovej zastávke?
- e) Urobil by si to pre mňa ešte dnes?

Úloha č. 4: Zmeň vety z tykania na vykanie.

- a) Pani učiteľka, mohla by si mi to ešte raz vysvetliť?
- b) Pán Milý, požičal by si mi tvoje korčule?
- c) Zuzana, bola by si taká dobrá a otvorila okno.
- d) Pán sused, budeš dnes sám?
- e) Simona, požičala by si noviny?
- f) Mohol by si ma teraz pustiť?

Úloha č. 5: Z textu vypíš len zložený slovesný tvar:

Vanesa navštevuje v škole krúžok šikovných rúk. Zlepšuje sa v jemnej práci. Doma si dokončuje niektoré práce. Raz by chcela byť krajčírkou. Bude sa toho musieť ešte veľa naučiť. Otec jej často tvrdí: „ Ak budeš študovať a vypestuješ si zručnosť, máš pred sebou skvelú budúcnosť.“ Drží sa otcových múdrych rád.

Úloha č.6: Vyhľadaj tvary podmieňovacieho spôsobu a roztried' ich na prítomný a minulý tvar.

- a) Bol by som ti prišiel otvoriť, ale nepočul som zvonenie.
- b) Zarecitovala by si starkej báseň?
- c) Zjedol by som najradšej palacinky.
- d) Hodil loptu ďaleko od seba.
- e) Boli už veľmi ospanliví.
- f) Boli by ma počkali, ale rodičia ma nepustili.

PIATOK: 20.3.2020 – Literatúra

Názov témy: **Fraňo Kráľ – Čenkovej deti** (doplnkové čítanie)

Úloha: Prečítaj si ďalšie dve kapitoly (Tisícka, Vo vlaku) z knihy Čenkovej deti.

Fraňo Kráľ: Čenkovej deti

Tisícka

TISÍCKA býva dosť veľkým peniazom, aby upokojila svedomie zámožných darcov, že vykonali svoju sociálnu povinnosť.

Tisícka býva dosť veľkým peniazom, aby jej darcov vyhlásili za šľachetných dobrodincov.

Tisícka býva dosť veľkým peniazom, aby pred oči chudákov nasnovala plány prekrásnej budúcnosti bez biedy, bez hladu a bez nedostatkov.

Ale tisícka je pramalým platidlom, keď sa pokúsi niektorý z týchto šťastných chudákov (čo ju náhodou dostane) i len časť svojich vyčarených plánov uskutočňovať.

Zuzana Čenková je takým šťastným chudákom. Vyprevadila práve svojho Paľka do jeho nového krásneho domova a teraz stojí na námestí pred výkladmi, plnými šatstva, obuvi a pokrmov. Oči sa jej pasú v bohatstve, v dlaniach zvierajú drahocenný papier a myslia jej víria výpočty. Odhodláva sa na nákup. Vchádza do obchodu.

«Dobrý deň prajem.»

«Čím môžem poslúžiť?»

«Štyri páry čižiem a látku na štvoro šiat.»

Obchodní pomocníci znášajú, vychvaľujú, ponúkajú a Zuzana Čenková vyberá, skúša a odhaduje, ktorá vec pre ktoré dieťa bude práve dobrá, dostatočne veľká, trvác a dosť teplá. Dlhý jej trvá výber. Dlhý uvažuje, kým sa rozhodne. Napokon pristupuje k pokladnici. Platí. Ruky sa jej trasú, keď sa rozlučuje so sivou tisíckou. Navracajú jej toľko, koľko je tisíc bez päťsto tridsaťdeväť. Odchádza. Objemný balík zväzuje si do obrúska. Ten jediný jej zostal z celého bývalého hospodárstva v hájovni. Ostatné veci rozpredali jej veritelia, sotva muža pochovala. Bolo treba vyplatiť dlhy za lekára, za lieky i za pohreb. Zostal teda zachránený len jeden obrúsok a niekoľko nepredajných handár. To je všetko.

Hej, tisícka je nepatrná hodnota v rukách baviaceho sa boháča, ale stáva sa ešte nepatrnejšou sumou, keď sa ňou chce zachrániť zbedačená rodina! Niekoľko párov obuvi, trochu šiat a na niekoľko týždňov chatrná strava pre štyri žalúdky zahladí aj najmenšiu stopu po jej jestvovaní. Ešte len prvý raz hrá sa príroda na vojnu mlynárov, a už si Zuzana Čenková od zúfalstva trhá vlasy, že nemá viac čím nasýtiť skuhrajúce deti. Pod nohami vŕzga sneh, akoby sa posmieval jej úbohosti. Peniaze sa minuli. Sú dva mesiace po lete. Na strechu pivnice klope zima.

Gerlachovku, Kriváň, Lomnický štít i ostatné končiare Tatier premenila už na cukrové homole. Teraz zasýpa les. Lyžiar sa tomu tešia. Hmýria sa okolo Štrbského Plesa, okolo Hágov, Smokovcov, Polianky, Tatranskej Lomnice i vôkol ostatných tatranských sídlisk.

Sú spíť krásou krištáľovej beloby nového snehu.

Len Čenková ju vidí šedivo. Pre ňu je to strašná príšera neodvratnej skazy. Posledné haliere sa minuli. Príroda i s jej darmi líha pod sneh. V streche je zima. Kúriť tu nemožno. Deti sa trasú a pýtajú jest'. Je z toho zúfalá.

Modlí sa – nik ju nevyslyší. Nadáva – nik sa nebúri. Prosí – nik nič nedáva. Nuž chytá sa vlastného rozumu. Oddáva sa na samospásu. Chápe sa posledného prostriedku...

V NOVINÁCH ČÍTAME TÚTO POBURUJÚCU SPRÁVU:

Do mestečka L. prišla chudobná matka s dvoma deťmi. Postavila sa na trhu a ponúkala svoje deti na predaj...

Poznáme ju. Stojí tam opretá o telegrafný stĺp a k nej sa túlia Miško s Hankou. Matka ich chce predať. Nie preto, že by ich azda nemala rada, ale práve preto, že ich má veľmi rada. Jej materinské srdce nemôže už zniesť utrpenie nevinných detí. Preto sa ich radšej vzdáva. Ponúka ich na kúpu alebo darom, len aby im zaopatrila niekde teplý kútik ako Paľkovi, aby nemuseli zahynúť od hladu a zimy. Jej zostane ešte najmladšia Evička. Veď i s ňou bude mať dosť trápenia cez zimu. Ale dúfa, že s jedným dieťaťom ju predsa len skôr niekde pritúlia. Veď bude robiť ako otrok. Nuž, stojí tu vycivená a mlkvym hlasom ponúka svoj živý tovar.

«Milostivý pán, kúpia si... vezmú si detičky...»

«Milostivá pani, kúpia si... vezmú si detičky...»

Ale milostiví páni a milostivé panie prechádzajú bez povšimnutia. Niet medzi nimi nikoho, kto by potreboval namiesto chrta a angorských mačiek dieťa za hračku. Čenkovej i posledná nádej troskoce. V očiach sa jej stmieva. Hlava jej treští. Srdce puká. Nohy sa podlamujú. A nik si ju nevšíma...

Či predsa niekto? Je ešte človek s citom? Ba je! Ba je! Hľa, už prichádza... Už sa blíži... Už sa prihovára...

«Čo vy tu postávate? Aké to kšefty? Pôjdete so mnou na úrad!»

Je to policajt.

Čenková nevzdoruje. Pokorne kráča. Poslúcha. Ide. Jej je to jedno. Ani si neuvedomuje, čo sa s ňou robí. Je vysilená. Klesla by, keby ju z jednej strany nepodopieral Miško a z druhej Hanka. Vedú si mamičku. Policajt ich nasleduje.

«Tam, po tých schodoch, do druhých dverí!» zneje rozkaz.

Želanie stáva sa skutkom.

Policajt oznamuje príchod potulujúcej sa ženy, ktorá ponúkala na námestí svoje deti na predaj. Priviedol ju i s tovarom.

«Prečo nepredávate radšej iné veci? Ale deti! Veď je to nemravné a zakázané! Musíte vedieť, že obchod s ľuďmi je protizákonný! Na to máme paragrafy!» vyzvedá, vyšetruje, pouča a vyhráža úradník. «Musíme vás oddať súdu.» «Súdu?!» vykrikuje žena, uvedomiac si toto strašné slovo, a preberá sa z mdlôb. «Súdu? Pre Krista Ježiša! A za čo?»

«Že obchodujete s deťmi.»

«Ja s nimi neobchodujem! Ja ich ponúkam zadarmo! Chcem ich zachrániť! Lebo ak tak neurobím, zahynú od zimy a hladu!»

«Ale, ale, ale, ale! Že zahynú od zimy a hladu! Akože môžu zahynúť od zimy a hladu? Veď máme sociálnu starostlivosť o deti!»

Tak sa Mišo s Hankou dostávajú pod ochranu sociálnej starostlivosti o mládež. Ale čo s nimi? Útulňa v Košiciach je preplnená. Kde ich dáme? Nuž, pošleme ich Krajinskej starostlivosti o mládež v Bratislave. Nech si tam poradia!

A Zuzana Čenková navracia sa samotná k Evičke do strechy pivnice.

Vo vlaku

NA STANICI je rušno ako vždy. Vlaky prichodia, zastavujú sa, odchodia. Ľudia sa vítajú i lúčia. Smejú sa i vzlykajú. Slzí starček, vypravádzajúci svoje deti do šireho sveta za zárobkom, a plače starinka, ktorej jediného syna, jediná oporu v starobe, unáša práve rušajúci sa vlak, aby šiel slúžiť za vojaka.

Železničiari majú plné ruky práce. Posunujú vagóny, vyradujú ich a zas zaraďujú do nových vlakov. Práve vyprázdňujú stredné koľajnice. Na východnej strane zdvíha sa semafor. To dáva znak, že je voľná cesta pre vchod vlaku, ktorý dochádza od Košíc.

Do čakárne vstupuje vrátnik. Zvoní zvoncom a volá: «Ružomberok, Kráľovany, Vrútky, Žilina, Bratislava – osobný vlak je na druhej koľaji – nastupovať!» «To je náš! Pod'ťe!» hovorí sprievodkyňa Mišovi a Hanke. Deti idú. Pozorne sledujú každý krok svojej sprievodkyne. Ved' ony sa ešte nikdy neviezli na vlaku. A teraz pôjdu tak ďaleko. Do Bratislavy... Ach, ako čudne sa cítia! Ba, čo ich len tam v tom neznámom svete očakáva? «Popradská kyslá voda – víno, pivo, slanina, saláma, čokoláda...» pokrikuje predavač a ponúka svoj tovar cestujúcim.

«Nastupovať! Nastupovať! Chytró! Chytró!» súria sprievodcovia vlaku.

«Hotovô!»

Hvzd píšťaliek, ohlas trúbky, zasyčanie pary rušňa, trhanie vozňov, a Mišo s Hankou s úžasom v okne vlaku pozorujú, že stanica sa začína hýbať, že uteká od nich niekde dozadu, stráca sa, kape z dohľadu... A nielen stanica kape a ľudia a železničiari! Hľa, i stromy pri ceste utekajú, i polia, i lúky, i hory... všetko sa to mihá, mrví, pohybuje! Čo sa to robí? Ha! – a oni stoja a ich sprievodkyňa dokonca tu sedí na lavici!... Joj, to je divné v tom vlaku!...

Rušeň spieva, kolesá tancujú a všetko drumbl'uje akúsi prečudesnú nôt: tra-ta-ta – ta-ta, – tra-ta-ta – ta-ta... ta-ta...

V okne sa mihne vrba, dom, ploty, dedina... Na severnej strane defilujú grúne panorámy Vysokých Tatier, na juhu sa naháňajú výbežky vrchov Slovenského Rudohoria a medzitým letia priestory a plahočia sa pláne zasnežených lúk a polí.

Raz-dva stíchnu rušeň, zaškrípu hamovky, postoja kolesá. Niekoľko ľudí vystúpi, niekoľko vstúpi.

«Zbohom» a «Dobrý deň». Zastávky miznú. A už vlak dochádza na najvyšší bod železníc na Slovensku, na štrbskú stanicu. Leží 901 m nad morom. Z nej sa vystupuje na Štrbské Pleso.

Raz-dva, a už druhá hodina cestovania pasie oči našich detí na krásach i biede chudobného Liptova. Tam spína k oblohe ohorené kýpte povestný Važec. Tu sa krčí k zemi v horách bačova koliba. Tam kľaje svojim volom nazlostený mládenec. Tu chrčí pod nošou haluziny starena. «Hej, pod Kriváňom, tam je krásny svet!...»

A Váhy rovnako bubľajú. Biely si skacká spod Kriváňa a Čierny sa vlečie spod Kráľovej hole. Pod železničným mostom v Kráľovej Lehote sa zlievajú v jediný Váh, ktorý sa nám stáva spolucestovateľom na ceste do Bratislavy. «Hanka, pozri, pozri, to je dosák!» upozorňuje Mišo na píly v Liptovskom Hrádku. «A hľad' len, čo to robia s drevom chlapi vo vode?!»

«To zbíjajú pltníci plte,» vysvetľuje sprievodkyňa. «O chvíľu uvidíte, ako plávajú plte vo Váhu.»

«Aha, a to sú vysoké vrchy, skoro ako Tatry!...»

«Ved' i to sú Tatry, ale tieto sa menujú Nízke Tatry. Tamten vrch v pozadí sa volá Ďumbier, to je najvyšší grúň v Nízkych Tatrách.»

«A kde je Kráľova hoľa?» spomína Mišo na učivo zo školy. (On totiž, kým mu otecko žil, chodil po nejaký čas i do školy.) «Tam sa zdržiaval Jánošík!»

«Kráľovu hoľu odtiaľto nevidieť, ale pozrite do náprotivného okna na sever, tam uvidíte Liptovské hole!»

«Hí! To je komínov! Aké je to mesto?»

«To je Liptovský Svätý Mikuláš. Býval jedným z naj priemyselnejších miest na Slovensku, ale teraz jeho továrne-garbiarne stoja. Pozrite, z komínov sa nedymí. Sú to len mŕtve pomníky.»

«Ozaj, tuná to obesili páni Jánošíka?»

«Tu. Stalo sa tak na jar v roku 1713.»

A vlak syčí, hrkoce a uháňa krásnym Považím ďalej a ďalej. Slamené a šindľové strechy domčekov tisnú sa do kôpok ako kurčatá do kŕdlikov. To sú považské dediny. Plazia sa povedľa železnice ako bojzliví psici.

Sme v Ružomberku. Zastavujeme sa chvíľočku zrakom na tunajších papierňach a na textilke v neďalekom Rybárpoli a už zas letíme ďalej na západ, aby sme zavolali na jednu z najchudobnejších dediniek Liptova: «Gombáš, chleba nemáš!» Nemá, veru nemá...! Ved' kdeže by ho i vzal! Ľala, polička porozprestierané po úbočiach hôr ako obrúsky, ktorými zastierame stôl! Hej, namojveru, o nič nie sú väčšie! A tá ich pôda – číry kameň! Tu sa motykami orie a na chrbtoch zväža. A predsa je tu tak krásne!

«Kraľovany! Na Oravu prestupovať!» hlási sprievodca.

«Deti, nie ste hladné? Už sa tri hodiny vezieme...»

Deti sa dávajú do jedla. Sprievodkyňa totiž pamätala, že na dlhšiu cestu vlakom nestačí len kúpiť si cestovný lístok, ale že sa treba poriadne zásobiť i jedlom. V jednej ruke okruštek chleba a v druhej hrnček mlieka. Mišo sa chce práve prvý raz napiť, keď sa mu vtom zotmie pred očami a on od strachu vykrikuje. I Hanka sa tej tmy ľaká, ruky sa jej trasú a hrnček sa váľa pod lavicou. «Čo to? Jój! Tu je tma! Do pekla letíme! Do pekla! Ratujte!» kričia nastrašené deti. A sprievodkyňa ich len veľmi ťažko utišuje, aby sa nebáli, že ved' to je jask, tunel, do ktorého práve vošiel vlak, a že budú o chvíľu zasa na svete.

Vlak vychádza z jasku, deti sa upokojujú, ale teraz sa musia zas červenat' zahanbením, lebo všetci spolucestujúci sa dívajú na ne a usmievajú sa. Jaj, ako zle je takému neskúsenému!

Sú v záhradke Slovenska. Tak sa volá tento kraj. Je ozaj ako záhradka. Okolité pohoria nahrádzajú ploty. Hriadkami sú lány oráčiny a lúky.

«Vrútky! Na Turčiansky Svätý Martin-Zvolen-Plešivec-prestupovať!»

Tu odbočuje od košicko-bohumínskej železnice iná hlavná trať na juh Slovenska.

Ešte niekoľko zastávok, veľkolepý pohľad na zrúcaniny Strečna, polhodinka cesty, a vlak oddychuje v Žiline. Žilina má veľkú stanicu, lebo je železničným uzlom. Odtiaľto sa rozbiehajú železnice na všetky strany Slovenska. Na Čadcu, na Bratislavu, na Rajec, na Košice.

Bratislavský vlak postupuje ďalej Považím. Len smer pozvoľna mení. Obracia sa na juhozápad. Je to trenčianske Považie. Prvým mestečkom je tu Bytča so známym drotárskym údolím. Aha, i teraz vstupujú do vlaku mladí drotári. Tisnú sa so svojimi krošňami do oddelenia, v ktorom cestujú Mišo s Hankou.

«Kde sa sem hrniete, ved' vidíte, že tu niet miesta!» oboruje sa na nich akýsi pán vo vyšívanej slovenskej košeli.

«No len sa nám už pomknite, ved' i my musíme do sveta!»

«Bodaj by ste ta radšej nechodili! Iba nám hanbu v ňom robíte! I toť sa písalo v novinách, ako sa museli za vás poriadni Slováci hanbiť, keď ste sa potľkali po Prahe!»

«Nuž, a či je radosť potľkať sa svetom? Či by sme my radšej nesedeli pri práci doma? I potľkať sa musíme, i hladujeme! Prečože sa teda nepostarajú o nás tí poriadni Slováci, čo sa za nás hanbia pri prechádzkach pražskými ulicami? Prečo nás nechajú hladom zobrať, keď oni sú napapkaní?»

Mišovi sa drotári ukrutne páčia. Súhlasí s nimi a hneď by sa šiel za nich hoc i biť. Hej, tak je to! Pravdu majú! A hneď sa k nim približuje, aby nadviazal priateľstvo.

A teraz plynú hodiny... Vlak míňa kraj, míňa dediny, míňa mestá... Tam je už Ilava so svojou väznicou... Tam je Trenčín s rumami hradu na skale, o ktorej jeho najmocnejší vládca Matúš Čák povedal: «Z

trenčianskej skaly vody a z môjho oka slzy nedobyješ!...»Tam Nové Mesto nad Váhom, tam Piešťany so svojimi svetovými kúpeľmi, tam Trnava s parádnymi kostolmi a s biednym školstvom...

Zvečerieva sa.

Vlak uháňa vínorodým krajom popod úpätie vápencových Malých Karpát. Modra – Pezinok – Rača...

V oknách sa ligocú ružence svetiel.

Bratislava!